

L'exercici del dret de propietat i la defensa de les activitats forestals

És més que públic i notori que l'INSTITUT AGRÍCOLA treballa per al reconeixement i l'exercici de les activitats agràries arreu del territori. Però això, com sabeu, no resulta senzill. I menys als darrers temps, amb la proliferació de normatives ambientals i planejaments que han situat a Catalunya com a capdavantera en la protecció dels espais naturals i en una de les regions comunitàries amb un dels percentatges més alts de territori protegit –un 30,5%.

Massa sovint sentim que propietaris o gestors de finques forestals es queixen d'haver estat inclosos en zones protegides sense haver estat consultats, i havent d'assumir unes limitacions o prohibicions en les activitats que abans no tenien.

És evident que contra els signes dels temps no s'hi pot anar i que hem d'acostumar-nos a aquestes noves regles de joc de l'activitat empresarial i de l'exercici de la propietat. Però això **no significa que hem de claudicar i no actuar i, menys, defensar els nostres drets. I un dels punts on tot aquest conjunt de drets protegits per la Constitució –dret a la propietat privada, dret a la lliure empresa i dret al medi ambient– conflueixen i grinyolen, és als espais protegits. Especialment respecte de la seva compatibilitat amb les activitats econòmiques.**

La compatibilitat de les activitats econòmiques forestals als espais protegits

Generalment els usos i aprofitaments permesos als espais protegits venen establerts als corresponents plans especials de protecció i els plans de gestió. Plans que per a tots els espais protegits catalans encara no existeixen, o encara estan en fase d'elaboració.

En principi, amb una correcta aplicació de l'article 6.3 de la Directiva Hàbitats 92/43/CEE sols estarien exemptes d'avaluació ambiental les mesures del pla de gestió d'aquests espais que s'estableixin per complir els objectius de conservació del lloc. Mesures que són les que tindrien relació directa amb la seva gestió o serien necessàries per a la mateixa.

Però en canvi, una mesura que pretengui establir, a priori, que determinats usos –com la caça, pesca o activitats similars– estiguin permesos en una o varies zones protegides –ja sigui Xarxa Natura 2000, Zona d'Espacial Protecció de les Aus o Zona d'Espacial Conservació–, no és realment una mesura de gestió per complir els objectius de conservació del lloc, i tindria que avaluar-se amb caràcter general.

El propi document anomenat “*Directrius de conservació de la Xarxa Natura 2000 a Espanya*”, aprovat pel Ministeri de Medi Ambient i Medi Rural i Marí el 13 de juliol de 2011, ja estableix en la seva Introducció que:

“(...) Les mesures de gestió a emprar seran reglamentàries, administratives o contractuals. En tot cas s'ha d'entendre que en la seva aplicació per part de l'Administració, serà indemnitzable qualsevol limitació a drets reals consolidats que poguessin existir amb anterioritat a l'aprovació de l'instrument de gestió, d'acord al que prescriu la legalitat vigent”.

I és aquí on la pròpia jurisprudència s'hi ha agafat per dir que, per exemple, com el Tribunal Superior de Justícia d'Extremadura, en sentències de 24 de novembre i 20 de desembre de 2011, que:

“(...) la limitació d'usos que puguin imposar-se en execució (...) dels plans de gestió, (...) sí haurien d'indemnitzar-se per la via de la responsabilitat patrimonial de l'Administració, (...) danys que es causen a particulars en execució del pla, sempre que es tracti de limitacions singulars i efectives, incompatibles amb activitats i usos tradicionals i consolidades del medi rural, respecte d'activitats reiterades, consolidades i conformes amb l'ordenament jurídic (...) que requereix per a la seva estimació l'existència d'un dany efectiu, real i concret, (...) no hipotètic o potencials”.

També el Tribunal Constitucional es va manifestar en el mateix sentit, en la Sentència de 19 d'octubre de 2000 va determinar que:

“Seran indemnitzables les limitacions a la propietat que suposin una lesió efectiva, singular i avaluable econòmicament per als seus titulars, per afectar a activitats en exercici respecte als usos permesos en sòl no urbanitzable i es derivin de la declaració de l'espai natural o dels seus instruments de planificació”.

O el propi Tribunal Superior de Justícia de Catalunya així també s'hi ha manifestat, declarant, per exemple, respecte de la declaració del Parc Natural dels Ports de Tortosa-Beseit que:

“(...) la raó de ser dels plans especials que tenen per objecte la protecció d'un espai natural implica, per si mateixa, la necessitat d'establir regles específiques que normalment han de representar una restricció o limitació més intensa de l'ús del terreny que la que deriva de les normes generals (...) És a dir, que un pla especial de tal naturalesa és instrument adequat per limitar l'aprofitament cinegètic, forestal, agrícola o d'un altre tipus de les finques sobre les quals opera o la seva divisibilitat establint restriccions diferents de les previstes en les regles generals, que és clar que han de ser coherents amb la finalitat perseguida i proporcionades a aquesta, i que poden resultar indemnitzables almenys en alguns supòsits.”

Parc Natural dels Ports de Tortosa-Beseit

En tots ells, doncs, podem veure com en casos concrets sí que s'ha establert aquest dret d'indemnització quan la normativa d'un espai protegit restringeix o limita unes activitats econòmiques preexistents i autoritzades. **I arribats a aquest punt és on volem que tothom faci seves aquestes, i d'altres, decisions judicials per defensar les activitats agràries dins els espais naturals protegits.**

Un exemple didàctic:
El bosc de la Mata de València d'Àneu

Un clar exemple mediàtic d'aquests casos on l'Administració s'ha vist obligada a indemnitzar per la prohibició de dur a terme aprofitaments forestals autoritzats prèviament, és el del bosc de “**La Mata de València**”, al municipi de València d'Àneu, avui Alt Àneu (Pallars Sobirà). Una de les avetoses més grans i extenses del Pirineu amb unes vuit centes hectàrees.

Aquest bosc és propietat de la Generalitat de Catalunya. Però els veïns de l'Alt Àneu tenen dret a tres quartes parts de l'aprofitament de la fusta i de tota la pastura que se n'obtingui, en virtut de la clàusula imposada per l'anterior titular. Dret que durant decennis van exercir, duent a terme les tallades i pastures adients. Però degut

a que dit bosc, des de fa un temps, és dins un espai natural protegit –concretament la zona perifèrica de protecció del Parc Nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici–, l'Administració va deixar de permetre'n les tales. I va ser aquí quan **en virtut de convenis entre l'Ajuntament i la Generalitat, des del 1987 – data d'aprovació del Pla Tècnic de Millora i Gestió Forestal de l'espai– i fins al 1995, la Generalitat va compensar econòmicament als titulars de l'aprofitament.** Doncs malgrat l'existència de dit Pla Tècnic, que incloïa certs aprofitaments forestals, l'Administració no el va voler executar.

A partir del 1996 la Generalitat no va voler pagar dites compensacions ni tampoc va executar el Pla Tècnic. Conseqüentment l'Ajuntament de l'Alt Àneu va exigir, via recurs contenciós administratiu, les adients indemnitzacions des del 1996 a 2002 –data d'interposició de la reclamació. Després del procés judicial pertinent, **el Tribunal Superior de Justícia de Catalunya, en Sentència de 24 de febrer de 2006, va donar la raó a l'Ajuntament en el sentit del dret a percebre les referides compensacions.** Tot i que estableix que els exercicis de 1996 a 2000 estan prescrits, per haver transcorregut més d'un any de la seva reclamació.

Uns anys més tard es va endegar un nou procediment judicial, amb la mateixa motivació i idèntica resolució. La Sentència de 10 de març de 2014 del Tribunal Superior de Justícia de Catalunya declarà, de nou, el dret d'indemnització pels exercicis 2006, 2008 i 2010. Anys en els quals ja era vigent el Decret 39/2003 que aprovava el Pla rector d'usos del Parc Nacional, i que prohibeix els aprofitaments forestals, mentre no s'aprovi el corresponent Pla d'ordenació forestal. Pla, aquest segon, que no fou aprovat inicialment fins el març de 2011.

Creiem que aquest és un clar exemple de l'aplicació pràctica d'aquells drets constitucionals esmentats, i de la seva interpretació judicial pel que fa a les activitats forestals en els espais protegits. I, com sempre diem, si els propis empresaris i propietaris forestals no són conscients del seu patrimoni empresarial i dels seus drets, estan fent un desistiment d'obligacions que no els convé, ni ens convé.

El dret a la propietat privada envers la protecció del medi ambient: la dilució del concepte clàssic de propietat

Tot i que el Tribunal Constitucional, a la seva Sentència 227/1998, de 29 de novembre de 1988, referint-se a la Llei estatal 29/1985 d'aigües, reconeix que malgrat l'article 33.1 de la Constitució garanteix la propietat privada dels béns i drets patrimonials dels particulars, no és una protecció absoluta en vistes del que estableix l'article 128.1, envers que la riquesa resta subordinada a l'interès general, i a l'article 45.2 de la utilització racional dels recursos naturals. Les noves limitacions legals de caràcter ambiental tenen una singular repercussió respecte de les autoritzacions atorgades amb anterioritat a la nova legislació. Això pot fer que les normes reguladores dels espais protegits, per exemple, no contemplin l'existència d'activitats econòmiques que quedaran afectades per les noves restriccions i no es contempli la corresponent indemnització. Així mateix també ho ha determinat el Tribunal Constitucional, a la seva Sentència 149/1991, de 4 de juliol, referint-se a la Llei estatal 22/1988 de costes.

La propietat de les finques, en el sentit clàssic, partia de la idea d'un dret omnipresent i omnicomprensiu, on hom podia fer i desfer el que volgués, mentre no perjudicés o afectés al veí. Però ja la Constitució de 1978, seguint el traç de les contemporànies d'altres països europeus, va començar a diluir aquest sentit, vinculant el dret a la propietat privada amb el dret al medi ambient i al ús social de la mateixa. Fins al punt que el propi Tribunal Constitucional, en la Sentència 170/1989 de 19 d'octubre, manté, com a tantes altres, que tots aquest tipus de limitacions –mediambientals, urbanístiques, socials, culturals, econòmiques, etcètera– no són indemnitzables per no implicar una expropiació de la titularitat, sinó, com a molt, de valors o utilitats.

El Tribunal Constitucional també ha establert — Sentències de 37/1987, 39/1993 i 61/1997— que l'activitat empresarial agrària queda condicionada per les restriccions i deures imposades per l'Administració, d'acord amb les lleis i la funció social de la propietat rústica. Per tant, el dret de la llibertat d'empresa —article 38 de la Constitució— no exonera del compliment d'aquella funció social.

Però és evident que el que no succeir, com passa ara, és que “*paguin justos per pecadors*” i que l'Administració retalli i anul·li qualsevol activitat en el món agrari, deixant el dret de propietat anorreat. Doncs mentre en el sòl urbà o urbanitzable es permet un aprofitament urbanístic i econòmic força ampli, aprofitant-se, demés, en molts casos de l'entorn natural del sòl no urbanitzable que l'envolta, a aquest sòl, al

qual se l'ha desproveït de tot ús edificador i, en molts casos, de qualsevol mena d'aprofitament econòmic, se'l deixi sense utilitat econòmica. I, com hem vist, hi ha exemples on aquesta llibertat d'empresa i l'existència d'uns drets i autoritzacions preexistents d'aprofitaments forestals fan que prevalguin aquelles enfront les limitacions d'usos dels espais protegits.

Els instruments d'ordenació forestal

La superfície forestal ordenada a Catalunya és d'unes 772.100 hectàrees, segons les darreres estadístiques publicades que daten de 2016, de les quals unes 456.500 hectàrees són de finques privades. Això suposa un 38,5% de la superfície forestal catalana, representant el 66% de la superfície pública ordenada i el 30% de la privada –1,57 Mha. La mitjana estatal de percentatge ordenat és, segons les mateixes estadístiques, del 16,5%. I som la segona comunitat amb més alt percentatge, superats només per Navarra, amb el 52%.

Creiem que aquests instruments d'ordenació forestal han de ser servir per a cercar una rendibilitat econòmica dels boscos, així com defensar i provar una activitat econòmica enfront a les ànsies de l'Administració de limitar els usos i aprofitaments forestals, o agraris, de les propietats. Com hem dit, no s'arriba a una tercera part de la superfície privada ordenada. Queda, doncs, molt per fer. Evidentment, aquest pot ser un pas per justificar una indemnització en el cas que els planejaments ambientals restringeixin els aprofitaments forestals. Evidentment, hi ha altres mecanismes.

Com heu vist, d'exemples, comencen a haver-n'hi. En qualsevol cas, des de l'INSTITUT AGRÍCOLA, seguirem vetllant per la defensa de la propietat privada, per la llibertat d'empresa i pel medi ambient, tot en la seva justa mesura. Però també tothom ha de fer un exercici de reflexió i constricció personal per admetre i exercir el dret de defensa de les activitats agràries al món forestal.